

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2013 – 2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Iveta Nácovská

Mezinárodněprávní ochrana dětí

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Eva Přívracká

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2013-2016

BACHELOR THESIS

Iveta Nácovská

Thein Iternational Law Protection of Children

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Eva Přívracká

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze 25. 11. 2015

Iveta Nácovská

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Evě Přivracké za cenné připomínky a rady při psaní bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a příteli, jež mě velice podporovali.

V Praze 25. 11. 2015

Iveta Nácovská

Vlastnoruční podpis

Anotace

Tato bakalářská práce se nazývá Mezinárodněprávní ochrana dětí. Obsahuje teoretickou část, která se dělí do deseti kapitol. Práce rozebírá mezinárodní právo veřejné, sociálně-právní ochranu dětí, ústavu České republiky ve spojení s Evropskou Unií, úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, práva dětí, a je zaměřena na stěžejní dokumenty pro ochranu dětí.

Klíčová slova

Mezinárodněprávní ochrana dětí, práva dítěte, ochrana práv dětí, deklarace, úmluva, OSN, mezinárodní smlouva, Haagská úmluva, dokumenty pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Annotation

This thesis is named as The International Law Protection of Children. It contains a theoretical part which is divided into ten chapters. The thesis analyzes the international public law, the social and legal children's protection, the Constitution of the Czech Republic in connection with the European Union, the Office for International Law Protection of Children, children's rights, and is focused on the main documents for the protection of children.

Keywords

International Law Protection of Children, children's rights, protection of children's rights, declaration, convention, the UN/the United Nations, international agreement, the Hague Convention, documents for the International Law Protection of Children.

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYSVĚTLENÍ POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANOU DĚTÍ	12
1.1 Rodinná politika.....	12
1.2 Definice sociálně právní ochrany dětí	12
1.3 Mezinárodní podpora.....	13
1.4 Mezinárodní právo	13
1.5 Mezinárodněprávní ochrana dětí	13
1.6 Ústavně právní ochrana dětí a rodiny	13
2 ÚVODNÍ SLOVO O MEZINÁRODNÍM PRÁVU	15
2.1 Mezinárodní právo veřejné	15
2.3 Vztah mezinárodního práva k ústavě ČR	16
2.4 Mezinárodní smlouvy	17
2.5 Hard law a soft law (tvrdé a měkké právo).....	18
2.6 Sociálně-právní ochrana dětí	19
2.7 Cíl sociálně-právní ochrany dětí	20
3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV – DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ . 21	
3.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	21
3.2 Evropská sociální charta	22
3.3 Charta dětských práv	23
3.4 Úmluva o právech dítěte	23
3.4.1Klasifikace práv v Úmluvě	24

3.5	Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte.....	26
3.6	Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce.....	27
3.7	Další dokumenty upravující mezinárodní ochranu dětí	27
4	PRÁVA DĚTÍ - SYSTÉM OCHRANY PRÁV DĚTÍ A PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI.....	28
4.1	Co znamená rodičovství.....	29
4.2	Filosofické základy práv dítěte	31
4.3	Násilí na dětech.....	31
5	MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ A REALIZACE NOREM MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE	33
5.1	Vývoj mezinárodní ochrany dítěte.....	33
5.2	Dětský fond OSN – UNICEF	34
6	ÚSTAVA ČR A EVROPSKÁ UNIE	36
6.1	Zahraniční judikatura.....	37
6.2	Haagská úmluva o ochraně dětí a její uplatňování v ČR.....	37
7.	MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ.....	39
7.1	Právní následky mezinárodních únosů dětí	40
8	ÚŘAD PRO MEZINÁRODNÍ OCHRANU DĚTÍ	42
8.1	Výbor pro práva dítěte	43
8.2	Organizace spojených národů (OSN)	43
9	TEORIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ A ZÁSADY LIDSKÝCH PRÁV ..	45
9.1	Nástup zásad lidských práv ve vztazích mezi Východem a Západem.....	47
9.2	Lidská práva jako otázka pro evropskou spolupráci.....	48
9.3	Lidská práva jako formální evropská zásada	48
10	NADACE PRO OCHRANU DĚTÍ V ČR.....	50

10.1 Mezinárodní spolupráce Nadace Naše dítě.....	50
10.2 Oznamování týrání či zneužívání dětí	51
10.3 Práva dětí v soudním řízení	53
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
SEZNAM PŘÍLOH	60
Národní strategie ochrany práv dětí.....	61
Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí	63

ÚVOD

Téma Mezinárodněprávní ochrana dětí jsem si vybrala z několika důvodů. Tento okruh práva je z mého pohledu stále více aktuální nejen v ČR, ale i v ostatních státech Evropské unie. Klíčovým datem se stal rok 1979, který byl vyhlášen Organizací spojených národů, jako Mezinárodní rok dítěte. Přesto, že se před více než třiceti pěti lety deklarovala řada práv dítěte, jimiž se zdůraznila nutnost a potřeba mezinárodní ochrany dítěte a tato práva se začlenila jako důležitý cíl mezinárodního společenství, je z mého úhlu pohledu stále mnoho nezodpovězených témat týkajících se ochrany dětí.

Na toto téma mě také přivedla řada právních případů, kdy se jednalo o nesmyslné odebrání dětí zahraničními úřady. Nejzajímavější mi však přišla kauza Evy Michalákové, které norské úřady před čtyřmi lety odebraly děti. Více než sto šedesát dalších kauz, kdy zahraniční úřady odebraly českým rodičům jejich potomky, se právě kvůli této kauze ocitlo na vedlejší koleji. U tohoto případu by se z mé strany dalo polemizovat o řadě rozhodnutí norských úřadů, o rozporu právnosti se základními právy dítěte, nebo například o norském přístupu ke kauzám s dětmi. Tento případ však pouze zastihuje řadu dalších osudných kauz týkajících se dětí a jejich rodičů.

„Děti musejí snášet hlouposti dospělých, dokud nejsou dost velké, aby je zopakovaly.“
Jean Anouilh¹

Proto, že mě toto téma natolik zaujalo, chci se ve své bakalářské práci zabývat samotným pojmem Mezinárodněprávní ochrana dětí, stěžejními dokumenty pro její ochranu, základními rozdíly mezi Českou republikou a ostatními státy Evropské unie a dalšími aspekty Mezinárodní ochrany dětí.

¹ SVOBODA, M. *Citáty Jean Anouilh*[online].[cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/jean-anouilh/>

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYSVĚTLENÍ POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANOU DĚTÍ

1.1 Rodinná politika

MPSV rodinnou politiku vysvětluje následovně „*Rodinná politika ve své podstatě představuje souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny. Jelikož se jedná o politiku průřezovou, zasahuje do nejrůznějších veřejných oblastí života společnosti, jako je např. bydlení, školství, zdravotnictví, trh práce, infrastruktura. Na druhou stranu se však týká oblasti vysoce soukromé, a musí tedy respektovat autonomii a schopnost rodin samostatně se rozhodovat. Rodinná politika je proto soustředěna na podporu rodin ve výkonu jejich přirozených funkcí, nikoli na přebírání těchto rolí a zasahování do vnitřního života rodin, rozdělení sociálních rolí v rodině atd. Měla by pamatovat na všechny vývojové fáze rodin, stejně jako na jejich potřeby v konkrétních situacích*“.²

1.2 Definice sociálně právní ochrany dětí

Zákon č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí definuje sociálně-právní ochranu dětí jako „*Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním*“.³

² MPSV ČR. *Rodina a ochrana práv dětí* [online]. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>

³ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

1.3 Mezinárodní podpora

Lidé, kteří se ve svých zemích zasazují o dodržování lidských práv a demokracii, potřebují podporu ze zahraničí. Znamená pro ně nejen psychickou vzpruhu, ale může být i jistou ochranou, neboť pokud je jejich případ dostatečně známý v zahraničí, režim ví, že jejich uvězněním riskuje mezinárodní pobouření.⁴

1.4 Mezinárodní právo

Mezinárodní právo je soubor pravidel, které státy nebo národy uznávají jako závazné pro jejich vzájemné vztahy, a to včetně jejich vztahů s mezinárodními organizacemi. Mezinárodní právo je obvykle včleněno do dohod mezi svrchovanými státy, anebo od takovýchto dohod odvozeno.⁵

1.5 Mezinárodněprávní ochrana dětí

Mezinárodněprávní ochrana dětí vychází z mezinárodního práva a je úzce spojena se sociálně-právní ochranou dětí. Tato úprava se zabývá ochranou dětí na mezinárodní úrovni a je zde řada úmluv upravujících ochranu dětí. Mezinárodněprávní ochrana dětí na mezinárodní úrovni je upravena ve vybraných ustanoveních zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, který je zakotven v UZ. č. 996.

1.6 Ústavně právní ochrana dětí a rodiny

Veškeré zákony a nižší právní předpisy, které se týkají dětí a rodiny musejí být v souladu s normami vyšší právní síly. Zákon o rodině, občanský zákoník, zákon o

⁴ MEZINÁRODNÍ PODPORA ČLOVĚK V TÍSNI. *Mezinárodní podpora* [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/lidska-prava/mezinarodni-podpora-1>

⁵ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

sociálním zabezpečení a jiné zákony a nařízení tak musejí být v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami o lidských právech.⁶

⁶DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

2 ÚVODNÍ SLOVO O MEZINÁRODNÍM PRÁVU

2.1 Mezinárodní právo veřejné

Pod pojmem mezinárodní právo lze v nejobecnější rovině chápat právní normy, které upravují společenské vztahy, překračující rámec jednoho státu. Takový charakter však nemají vztahy, které zůstávají za hranicemi jednoho státu. Název mezinárodní právo je shrnut ve třech oblastech právních vztahů. Jejich společnou vlastností je to, že mají vztah k jinému státu, či k osobám nebo věcem na území jiného státu. V minulosti bylo mezinárodní právo veřejné, soukromé a obchodní přednášeno v okruhu jednoho předmětu i na právních fakultách.

Mezinárodněprávní ochrana dětí se seřazuje do odvětví mezinárodního práva veřejného. Toto právo prezentuje samostatný systém práva na rozdíl od práva vnitrostátního. Hlavními prameny mezinárodního práva veřejného jsou mezinárodní smlouvy a mezinárodní obyčejová pravidla. Tuto soustavu práva nevytváří tedy jen jeden stát.⁷

Mezinárodní právo veřejné uspořádává vztahy mezi subjekty mezinárodního práva veřejného. Vztahy mezi státy, jako nejdůležitějšími subjekty tohoto systému práva jsou položeny na základě svrchované rovnosti. Svrchovanost je rozuměna jako nezávislost moci státu na jakékoli jiné moci uvnitř státu, nebo navenek. Rovnost je brána jako rovnost právní (formální), a nikoli jako rovnost faktická. O faktickou rovnost se nemůže jednat z toho důvodu, že státy, kterých je přibližně 200, se od sebe rozeznávají svou velikostí, vlivem v mezinárodních vztazích, ekonomickou silou apod. Právní rovnost značí, že normy mezinárodního práva musí být na státy aplikovány stejně bez ohledu na jejich význam a velikost.⁸

Mezinárodní právo veřejné však dovoluje, aby státy někdy namísto právní rovnosti upravily vzájemné vztahy na základě právní nerovnosti. Trvání na právní rovnosti za všech situací by mohlo být neefektivní a neúčelné. Předpokladem však je, že

⁷ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

⁸ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

státy svobodně vyjednávají takovou úpravu. V nesouladu s mezinárodním právem veřejným by bylo, kdyby k právní nerovnosti byly státy donuceny. Příkladem právního nesouladu je složení Rady bezpečnosti OSN. Charta OSN z roku 1945 jako zakládající mezinárodní smlouva této organizace odlišuje stálé a nestálé členy Rady bezpečnosti.⁹

2.2 Normy mezinárodního práva veřejného, které mají upravit právní poměry jednotlivců

V mezinárodním právu jsou normy obyčejové, které zavazují stát jasným způsobem upravit právní poměry subjektů, které stojí mimo státní sféru, tedy jednotlivců (osob fyzických a právnických). Postupuje se tak například u závazků v oblasti lidských práv, trestní odpovědnosti jednotlivců. Významnou kategorií mezinárodních smluv, které mají upravit postavení jednotlivců, tvoří smlouvy v oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního.

Mezinárodní smlouvy, případně mezinárodní obyčej, mnohdy přímo obsahují úpravu adresovanou fakticky (prostřednictvím státu) subjektům vnitrostátního práva.

Předpisy mezinárodní smlouvy nebo mezinárodního obyčej, které obsahují normy týkající se jednotlivců, proto musí být přeneseny do vnitrostátního práva. V právu některých států je však občas řešen i vztah k mezinárodním obyčejům. Například podle čl. 25 Ústavy SRN z roku 1949 jsou obecná pravidla mezinárodního práva dílem spolkového práva, mají přednost před zákony a zakládají bezprostředně práva a povinnosti obyvatel území Spolku.¹⁰

2.3 Vztah mezinárodního práva k ústavě ČR

Výchozím ustanovením platné Ústavy ČR je čl. 1 odst. 2, podle kterého „*Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva*“.¹¹ Tímto

⁹ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

¹⁰ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

¹¹ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

ustanovením je projevna vázanost naší republiky mezinárodním právem, tj. mezinárodními smlouvami a obyčejí. Výslovně je zde projevna jistá nadřazenost mezinárodních závazků nad celosvětovým právem. Povinnost plnit závazky, vyplývající z mezinárodního práva v čl. 1 odst. 2 Ústavy, je adresována státu, neznamená však přímou vnitrostátní závaznost těchto závazků pro jednotlivce.

Na čl. 1 odst. 2 Ústavy navazuje čl. 10, který se týká bezprostředně mezinárodních smluv. Podle soudobého čl. 10, který nám říká, že „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva*“.¹²

2.4 Mezinárodní smlouvy

Mezinárodní smlouva je druhová značka pro jeden ze základních pramenů mezinárodního práva veřejného. Jen zřídka je výraz „smlouva“ obsažen přímo v názvu. Často se setkáváme s různými názvy mezinárodních smluv, jako je úmluva, dohoda, protokol, ujednání, statut apod.

V nauce jsou občas za prameny mezinárodního práva považovány pouze smlouvy právotvorné, tj. takové, jejichž účelem je zachytit ucelený soubor chování pro subjekty mezinárodního práva v určité oblasti.

Mezinárodní smlouvy vymezují obyčejové mezinárodní právo jako „*ujednání dvou nebo více subjektů mezinárodního práva, které má z vůle těchto subjektů mezinárodněprávní účinky a řídí se mezinárodním právem*“.¹³

Mezinárodní smlouva má následující pojmové rysy: má povahu dohody, souhlasného projevu vůle stran, jejími stranami jsou výhradně subjekty mezinárodního práva, následkem souhlasného projevu vůle jsou právní účinky, a to vznik, změna a zánik mezinárodněprávních vztahů, její právní režim a řídí mezinárodním právem.

¹² ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

¹³ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. upravené a doplněné vyd. Brno: Právnická fakulta. 2008. ISBN 978-80-210-4474-6.

Z uvedených znaků plyne, že mezinárodní smlouvou není smlouva, ve které je smluvní stranou útvar, který není subjektem mezinárodního práva. Například smlouvy mezi státem a soukromou společností.¹⁴

Smlouva uzavřená mezi subjekty mezinárodního práva však nemusí mít charakter mezinárodní smlouvy. Důležitým kritériem pro posouzení toho, zda se jedná o mezinárodní smlouvu, je určení, zda se řídí mezinárodním právem. Mezinárodní smlouvy musí mít mezinárodněprávní výsledky. Musí zřizovat práva a povinnosti a mít závaznost na mezinárodněprávní odpovědnost a donucení.¹⁵

Příčinou závaznosti mezinárodních smluv je souhlas (konsens) smluvních stran. Může být formulován výslovně, např. podpisem, ratifikací, u smluv v plné formě.

Ústava České republiky č. 1/1993 Sb. určí, jaké smlouvy vyžadují schválení Parlamentem ČR (smlouvy podle č. 10a a 49). Tyto smlouvy jsou nazývány jako prezidentské, protože schválení Parlamentem ČR jsou ratifikovány prezidentem republiky (jedná se o vnitrostátní ratifikaci). Jako ukázkou smluv v plné formě lze uvést Chartu OSN z roku 1945, Vídeňskou úmluvu o smluvním právu z roku 1969, Vídeňskou úmluvu o diplomatických stycích z roku 1961 apod.¹⁶

2.5 Hard law a soft law (tvrdé a měkké právo)

Jde o dělení z hlediska stupně kvality. Z hlediska formy se u práva hard law (tvrdého práva) jedná o právně zavazující pravidla. Jejich porušení způsobí právní odpovědnost. Charakter tvrdého práva mají zpravidla mezinárodní smlouvy a obyčejje.

¹⁴ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

¹⁵ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

¹⁶ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

Právo soft law neboli měkké právo nemá obecnou závaznost na mezinárodněprávní odpovědnost. Většinou nelze ukázat případně nalézt, mezinárodněprávní chování.¹⁷

2.6 Sociálně-právní ochrana dětí

Pojem sociálně-právní ochrana dětí úzce souvisí s pojmem mezinárodněprávní ochrana dětí. Tyto dva pojmy na sebe navazují a prolínají se.

Když se řekne sociálně-právní ochrana dětí, rozumí se tím zajištění dítěte. MPSV tento pojem definuje následovně „*Ochrana dítěte, která je rozšířenějším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Dítě tak v pochopení těchto mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm*“.¹⁸

MPSV udává „*Co se rozumí sociálně-právní ochranou dětí, vyjadřuje konkrétně zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o SPO“), který definuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako:*

- a) *ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) *ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.*

¹⁷ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5 upravené a doplněné vyd. Brno: Právnická fakulta. 2008. ISBN 978-80-210-4474-6.

¹⁸ MPSV ČR. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online]. [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

*Příčemž zdůrazňuje, že nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které též uspořádávají ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte“.*¹⁹

2.7 Cíl sociálně-právní ochrany dětí

Základem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte. Sociálně-právní ochranu dětí obstarávají příslušné orgány a obce (obecní úřady, okresní úřady, soudy, ministerstvo práce a sociálních věcí). Jejich úkolem je především zajišťovat případy ohroženého nebo narušeného vývoje nebo výchovy dětí. Jsou povinny konat opatření k odstranění jejich příčin a důsledků, zejména opatření směřující k ochraně dětí před tělesným nebo duševním násilím a zanedbáváním.

Dovolat se podpory orgánů sociálně-právní ochrany dětí, jiných státních orgánů, škol, školských, zdravotnických či poradenských zařízení a orgánů obce je oprávněn rodič i samo dítě.

Každý (tj. jednotlivec i organizace, např. škola) je zmocněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče. Každý rovněž může na takové chování dětí nebo na vážné porušení práv a povinností rodičů upozornit orgán sociálně-právní ochrany dětí, soud nebo jiný oprávněný orgán. V případě nutnosti jsou pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany zmocněni navštívit dítě v prostředí, kde žije zjistit v jeho bydlišti, škole nebo pracovišti, zda je o něj náležitě pečováno, a vyšetřit výchovné poměry.²⁰

V případě nutnosti mohou být přijata výchovná opatření (napomenutí dítěte, může být přikázán dohled nad dítětem, nebo omezení, která mají zabránit působení škodlivých vlivů na dítě). V případě že výchovná opatření nevedou k nápravě a jestliže je výchova dítěte vážně narušena (např. zanedbání povinností rodičů, obtížně vychovatelné dítě), vážně ohrožena (např. úmrtí rodičů) nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu (může být nařízena i bez předchozích výchovných opatření).

¹⁹ MPSV ČR. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

²⁰DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV – DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ

Podle přirozenoprávní teorie jsou lidská práva nenucená, nezadatelná a věčná každému jednotlivci.

Právní uspořádání základních lidských práv je obsaženo jednak ve vnitrostátním právu a jednak v právu mezinárodním. Především mezinárodněprávní úprava ochrany lidských práv podstatně a výrazně omezuje právo státu volně upravovat postavení osob na svém území. Země jsou v současné době vázány celou řadou závazků v této oblasti, z obecného i smluvního mezinárodního práva. Výkon vnitřní suverenity státu je tak výrazně snižen.

K nejvýznamnějšímu vývoji mezinárodněprávní ochrany lidských práv dochází po druhé světové válce.²¹ Vedle Mezinárodních paktů o lidských právech upravujících celé seznamy lidských práv na univerzální úrovni, byla uzavřena celá řada smluv upravujících jednotlivá lidská práva týkající se určité kategorie osob. Kupříkladu Úmluva o otroctví z roku 1979, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 a v neposlední řadě to byla také roku 1989 Úmluva o právech dítěte. Kořenem evropské ochrany lidských práv je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod z roku 1950 (č. 209/1992 Sb.). Jedním z cílů Rady Evropy je dodržování a další uskutečnění lidských práv a svobod (čl. 1 odst. B Statutu Rady Evropy). Bezprostředně po svém počátku se Rada Evropy plně věnovala tomuto svému poslání a výsledkem bylo vypracování výše uvedené smlouvy.²²

3.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

V rámci Rady Evropy byla ujednána Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v roce 1950. Bylo přijato dalších 14 protokolů k této Úmluvě, některé protokoly zahrnují další lidská práva, která v základní Úmluvě nebyla obsažena,

²¹ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007 s. 162. ISBN 978-80-73-80-032-1.

²² ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

jiné se týkají procedurálních otázek. Úmluva a Protokoly k ní jsou kořenem evropské ochrany lidských práv.

V rámci Rady Evropy byly ujednány i další smlouvy, týkající se evropské ochrany lidských práv. Tyto smlouvy povoluje a otevírá k podpisu Výbor ministrů.²³

3.2 Evropská sociální charta

V rámci Rady Evropy byla také uzavřena Evropská sociální charta v roce 1961 (sdělení MZV č. 14/2000 Sb. m. s.), která obsahuje sociální a ekonomická práva. Charta byla doplněna Dodatkovým protokolem z roku 1988 (sdělení MZV č. 15/2000 Sb. m. s.), který zvýšil práva chráněná Chartou. V roce 1996 byla přijata Revidovaná Evropská sociální charta, která zahrnuje dalších osm nových sociálních práv.²⁴

Charta obdobně jako Mezinárodní pakt o hospodářských sociálních a kulturních právech z roku 1966 bere na zřetel, jak odlišnosti sociálních práv oproti občanským a politickým (z hlediska jejich realizace), tak i možné ekonomické odlišnosti v jednotlivých zemích.²⁵ Charta je dělena na několik částí, zejména důležitá je Část II., která v Revidované Evropské sociální chartě obsahuje 31 článků, zahrnujících jednotlivá práva, závazky pro smluvní strany. Mezi tato práva se řadí právo na práci (čl. 1), právo se organizovat (čl. 5), právo na kolektivní vyjednávání (čl. 6), právo dětí a mladistvých na ochranu a zdravotní pomoc (čl. 13), právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu (čl. 16), právo migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc (čl. 19), právo na stejné příležitosti a stejné zacházení v zaměstnání a povolání bez diskriminace z důvodu pohlaví (čl. 20).²⁶

²³ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

²⁴ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 41. ISBN 978-80-73-80-032-1.

²⁵ ŠTURMA, P. *Mezinárodní a kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck. 2010. ISBN 978-80-7400-318-9.

²⁶ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

3.3 Charta dětských práv

Obecný vzdělávací systém VŠE uvádí deklaraci práv dítěte následovně „*Deklarace práv dítěte z roku 1959 z New Yorku představuje, že lid Spojených národů znovu vyhlásil v Chartě svou víru v základní lidská práva a v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti a rozhodl se podporovat sociální pokrok a vyšší životní úroveň ve větší svobodě, že Organizace spojených národů vyhlásila ve Všeobecné deklaraci lidských práv, že každý má všechna práva a svobody v ní stanovené bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženského, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení, že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a zvláštní právní ochranu před narozením i po něm, že potřeba těchto zvláštních záruk byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z r. 1924 a uznána ve Všeobecné deklaraci lidských práv a ve statutech mezinárodních odborných organizací a ostatních mezinárodních organizací, zabývajících se otázkami péče o děti, že lidstvo je povinno dát dětem to nejlepší, co jim může dát, Valné shromáždění prohlašuje tuto Deklaraci práv dítěte, aby děti mohly prožít šťastné dětství, užívat práv a svobod zde uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti a vyzývá rodiče, muže i ženy a dobrovolné organizace, místní úřady a vlády zemí, aby uznali tato práva a snažili se dosáhnout jejich dodržování cestou“.²⁷*

3.4 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je nejrozsáhleji ratifikovaná smlouva o lidských právech v dějinách českého práva. Byla jednomyslně přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. dne 26. ledna 1990 byla otevřena k podpisu a hned první den ji potvrdilo 61 zemí. O sedm měsíců později, posléze, co ji ratifikoval 20. stát, dne 2. září 1990, nabyla účinnosti. Od té doby ji ratifikovalo s odchylkou dvou všech 191 zemí světa. Její jedinečnost pramení též z faktu, že je prvním právně závazným mezinárodním nástrojem, který uvádí v život celý katalog lidských práv, občanská a

²⁷ VŠE. *Obecný vzdělávací systém pro úředníky místních samosprávných orgánů*. Kurz „Správní činnosti při sociálně-právní ochraně dětí“ Praha: 2008, s. 17.

politická práva dětí, stejně jako jejich práva hospodářská, sociální a kulturní. Touto svou syntetizující povahou se liší od řady předešlých dokumentů, které lidská práva vnímaly vždy odděleně.

Úmluva je klíčovým dokumentem ve struktuře mezinárodněprávní ochrany dítěte. Je však také nedílnou součástí celého komplexu mezinárodní ochrany lidských práv.

Udává přitom pouze minimální mravní morální standardy ochrany práv dětí. Značí to, že pokud jsou některá práva smluvním státem chráněna a uskutečňována lépe než stanoví Úmluva, pak platí uvnitř právní řád daného státu.

Státy, které jsou smluvními stranami Úmluvy, mají právní a morální závazek napomáhat uskutečňování práv dítěte obsažených v této Úmluvě, děje se tak prostřednictvím přijímání správních, zákonných, soudních a jiných opatření.

Česká a Slovenská federativní republika potvrdila Úmluvu dne 30. září 1990 a 6. února 1991 u nás nabyla účinnosti. Rovněž se Česká republika zapsala k dodržování závazků vyplývajících z Úmluvy. Podle Ústavy ČR je právní síla Úmluvy větší než zákon.²⁸

Pádný důvod pro dodržování Úmluvy v jednotlivých zemích přichází tehdy, když země, které ji ratifikovaly a snaží se ji uskutečňovat, získaly na své rozvojové programy finanční příspěvek světového společenství. Významnou roli přitom sehrává rovněž postoj veřejnosti a také stanovisko zemí, které se rozhodly tuto pomoc poskytnout. Úmluva proto svou moc neodvozuje ani tak ze svého mezinárodněprávního postavení, ale z morálního tlaku, přesvědčování a motivace smluvních států.

Úmluva obsahuje čtyři hlavní principy, které napomáhají výkladu Úmluvy jako celku. Mezi tyto principy, se řadí zákaz diskriminace, nejlepší zájem dítěte, právo na život, přežití a rozvoj dítěte a názor dítěte.²⁹

3.4.1 Klasifikace práv v Úmluvě

Práva obsažená v Úmluvě mohou být posuzována jednak klasickým způsobem jako u jiných dokumentů týkajících se lidských práv a jednak s ohledem na práva vztahující se k určitým oblastem.

²⁸DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

²⁹DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

Úmluva sama o sobě rozeznává mezi ekonomickými, sociálními a kulturními právy na jedné straně a občanskými a politickými právy na druhé straně. Toto rozdělení je obrazem dlouhodobé diskuze mezi stoupenci směru, jenž apeloval na dodržování lidských práv (proti vykořisťování postavení uprchlických dětí apod.), se směrem, který zdůrazňoval sociální zajištění dětí. Úmluva tak vlastně zastřešuje oba tradiční směry.

Pro ekonomická, sociální a kulturní práva podle článku 4 platí, že země jsou nuceny k jejich uskutečnění přijmout opatření v maximálním rozsahu svých prostředků. To značí, že v zemích, kde takové zdroje nejsou zatím k dispozici, se nechápe nedodržování těchto práv jako jejich porušování. Závazek přijatý Úmluvou tak znamená vlastně jen usilování o jejich uskutečnění, kdy stát v tomto směru vyvíjí patřičnou snahu a ukazuje svou dobrou vůli.

Článek 4 volá taktéž po mezinárodní spolupráci, která by zajistila uskutečňování Úmluvy. Poukazuje na potřebu mezinárodní pomoci organizací, jako je UNICEF, nebo na nutnost dvoustranné pomoci. Podle Úmluvy jsou totiž průmyslové země zavázány napomáhat zemím rozvojovým.³⁰

Realizace závazků Úmluvy není jednoduchá, přesto se dá říct, že proces zveřejňování zpráv se vyvíjí relativně rychle a v konstruktivním duchu. Mnoho zemí totiž muselo propracovat nebo novelizovat řadu svých zákonů, aby nebyly s Úmluvou v rozporu, některé včlenily její principy do svých ústav a další zařadily problematiku Úmluvy do svých školských osnov.

Díky Úmluvě došlo například v Sierra Leone k demobilizaci dětí v ozbrojených silách a ve Rwandě pod záštitou UNICEF k přesunutí dětí zadržovaných ve věznicích pro dospělé do zařízení pro mladistvé. Když vláda Vietnamu shledala, že smyslem Úmluvy není kritizovat smluvní země, ale spíše napomáhat její realizaci, byly schváleny zákony, které pokrývaly ochranu, péči a vzdělávání dětí.

Významných výsledků bylo dosaženo i při uplatňování čtvrtého principu Úmluvy, podle kterého má dítě právo být slyšeno a jeho názoru se přikládá náležitá pozornost. Plně v duchu Úmluv tak vláda Nepálu zpracovala do zprávy pro Výbor též názory dětí.³¹

Na základě Úmluvy se vyvinula řada důležitých iniciativ, jako byl Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí konaný ve Stockholmu 1996

³⁰ DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

³¹ DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

nebo Mezinárodní konference o dětské práci v Oslu 1997, které byly prvním krokem v úsilí o omezení těchto negativních jevů. Příkladem může být i Asijský summit o právech dítěte a médiích konaný v roce 1996, který se zaměřil na roli médií ve vzdělávání dětí o jejich právech.³²

3.5 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 25. května 2000 byl v New Yorku přijat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Jménem České republiky byl Protokol podepsán v New Yorku dne 6. září 2000.

S Protokolem vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil jej podle článku 39 odst. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb. a ústavního zákona č. 300/2000 Sb., jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu článku 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb. a ústavního zákona č. 300/2000 Sb.

Hlava státu Protokol ratifikovala. Ratifikační listina České republiky byla umístěna u generálního tajemníka Organizace spojených národů, deponitáře Protokolu, dne 30. listopadu 2001. Při ratifikaci Protokolu bylo podáno následující prohlášení: "V souladu s článkem 3 odst. 2 Protokolu Česká republika prohlašuje, že minimální věk, při kterém je povolen dobrovolný vstup do národních ozbrojených sil, je 18 let. Tuto věkovou hranici stanoví zákon."³³

Protokol vešel v platnost na základě svého článku 10 odst. 1 dne 12. února 2002 a tímto dnem vstoupil v platnost i pro Českou republiku. Anglická verze Protokolu a jeho překlad do českého jazyka se vyhláší současně.³⁴

³² DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

³³ ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *Právní dokumenty pro úpravu mezinárodního práva*. Brno: 2010

³⁴ ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *Právní dokumenty pro úpravu mezinárodního práva*. Brno: 2010

3.6 Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce

S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a přijal ji podle článku 39 odst. 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky. Hlava státu Úmluvu ratifikovala.

Ratifikace Úmluvy Českou republikou byla zaznamenána generálním ředitelem Mezinárodního úřadu práce dne 19. června 2001.

Úmluva vešla v platnost na základě svého článku 10 odst. 1 dne 19. listopadu 2000. Pro Českou republiku vstoupila v závaznost podle odstavce 3 téhož článku dne 19. června 2002. Anglické verze Úmluvy a její překlad do českého jazyka se vyhláší současně.³⁵

3.7 Další dokumenty upravující mezinárodní ochranu dětí

V Evropě byly vedle těchto dokumentů přijaty ještě další mezinárodní dokumenty, které podstatným způsobem přispívají k ochraně práv a zájmů dětí. Jedná se o Evropskou úmluvu o osvojení z roku 1967, Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980 a Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z roku 1993.³⁶

³⁵ ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *Právní dokumenty pro úpravu mezinárodního práv.* Brno: 2010

³⁶ ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *Právní dokumenty pro úpravu mezinárodního práv.* Brno: 2010

4 PRÁVA DĚTÍ - SYSTÉM OCHRANY PRÁV DĚTÍ A PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI

Problém nedostatečné koordinace systému ochrany dětských práv, který byl v předchozích letech kritizován například ve zprávě o stavu lidských práv za rok 2011, tak i Výborem OSN pro práva dítěte, zůstal v minulém roce nedořešen.

Pravomoci v oblasti ochrany práv dětí jsou totiž rozděleny mezi několik resortů, kdy jednotlivá ministerstva plní dílčí cíle často bez potřebného propojení a jednotné koordinace. Jasným náznakem řešení tohoto problému bylo schválení Národní strategie ochrany práv dětí Právo na dětství a to v lednu 2012, na kterou mají navazovat dva akční plány k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí: plán na období 2012 – 2015 a plán na období 2016 – 2018. Schválením Národní strategie ochrany práv dětí se vláda České republiky zavázala zhotovit do roku 2018 funkční systém zajišťující důslednou ochranu všech práv dětí a naplňování jejich potřeb.³⁷

Strategie určuje základní cíle a přístupy v ochraně práv dětí a v péči o ohrožené děti. Mezi deklarované cíle náleží zvyšování kvality života rodin a dětí, podpora všeobecného rozvoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, včetně podpory zapojení mladých lidí na rozhodování o věcech, které se jich bezprostředně týkají. Národní strategie zahrnuje celkem šestnáct oblastí aktivit, jejichž postupným naplňováním má být těchto cílů dosaženo. Klíčové činnosti budou realizovány, monitorovány a vyhodnocovány právě na základě akčních plánů.

První akční návrh k plnění strategie na období 2012 – 2015 byl vládou přijat v dubnu 2012. Obsahuje určité úkoly pro jednotlivá ministerstva v tomto období včetně termínu a odpovědnosti konkrétních ministerstev a dalších orgánů za realizaci těchto opatření. Přínos strategie i akčních plánů pro zlepšení systému ochrany práv dětí bude velmi záviset na tom, zda a v jaké míře budou navržená opatření či aktivity realizovány, a jak důsledně bude postupováno v případě prodlev či neaktivity jednotlivých resortů.³⁸

Novela zavedla povinnost OSPOD, pověřených osob i institucí pro děti vyžadující okamžitou pomoc řídit se standardy kvality při poskytování sociálně-právní

³⁷ MPSV. *Právo na dětství. Národní strategie ochrany práv dětí*. Praha: 2012

³⁸ MPSV. *Právo na dětství. Národní strategie ochrany práv dětí*. Praha: 2012

ochrany dětí a využívat metod sociální práce jako je vyhodnocování situace ohroženého dítěte a rodiny, zpracování individuálního plánu ochrany dítěte a provádění případové konference. Zda novela splní svůj účel a dojde ke sjednocení a zkvalitnění práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí bude možné posoudit až v delším časovém horizontu.

Ačkoliv již od roku 2009 probíhají na úrovni ministerstev a poradních orgánů vlády diskuze o ustavení tzv. dětského ombudsmana, který by zastřešil a spojil systém ochrany práv dětí v České republice, koordinoval realizaci práv vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte, prosazoval zájem dětí a zvyšoval povědomí o právech dětí, nebyl ani v roce 2012 tento institut zřízen. Neexistence nezávislého mechanismu dohledu dětských práv je přitom dlouhodobě kritizována ze strany Výboru OSN pro práva dítěte.³⁹

Za kladný krok v tomto směru lze označit pouze zřízení nové internetové stránky pro děti (www.deti.ochrance.cz) veřejným ochráncem práv, které by mely usnadnit dětem komunikaci s úřadem a zpřístupnit jim jeho služby. V roce 2012 ochránce dostal celkem 25 podání přímo od dětí, což je za rok nárůst o více než 100 %. V roce 2011 to bylo jen 9 stížností. V této souvislosti je nezbytné připomenout, že již nyní se ochránce v rámci své činnosti z kapacitních důvodů systematicky nevěnuje naplňování Úmluvy o právech dítěte ani ochraně všech práv v Úmluvě dětem garantovaných.⁴⁰

4.1 Co znamená rodičovství

Rodičovství lze chápat, jako proces, během nějž se lidé stávají rodiči. Tento proces začíná okamžikem, kdy se dva partneři společně rozhodnou, že si přejí dítě. Lidé poté postupně dospívají do nové role, která je prozatím neznámá. K takovéto roli patří pocity nejistoty a obav, protože do lidských životů vstupuje významná změna.⁴¹

Nikdo se nerodí jako hotová matka nebo otec, připraveni na výchovu. Když se lidé dozvědí, že budou mít dítě, neví přesně, co je čeká. Žádná škola ani žádný odbor na univerzitě prakticky člověka nepřipraví na rozhodující změny.

„Rodičovství“ se lidé pracně učí od prvních okamžiků života dítěte a přitom čerpají z toho, co se o rodičovství naučili od svých rodičů.

³⁹ MPSV. *Právo na dětství. Národní strategie ochrany práv dětí*. Praha: 2012

⁴⁰ MPSV. *Právo na dětství. Národní strategie ochrany práv dětí*. Praha: 2012

⁴¹ HOSKOVCOVÁ, S. *Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku 1.* přeložené vyd. Praha: JAN VAŠUT s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7236-527-2.

Záleží plně na rodičích, jak uspořádají životní podmínky svých dětí a v jakém stylu budou dítě vychovávat, zda se jim podaří uchránit dítě před škodlivými vlivy, nebo jestli je přiměřeně zpracují. To, kolik lásky a náklonnosti dítě od svých rodičů dostane, jaké úsilí rodiče vynaloží při konstruktivním zvládnutí problémů, leží zcela v rukou rodičů.⁴²

Pozitivní postoj rodičů k dětem je velmi důležitý. Lidé, kteří navzdory těžkým sociálním a ekonomickým podmínkám zažili v rodině lásku, úctu a důvěru, budou mít pozitivní postoj k dětem, snáze se pro ně rozhodnou, vědomě si budou odpírat v jejich prospěch a také na ně budou brát ohledy ve všech důležitých životních situacích.

Rodiče mají k dětem také určitou právní odpovědnost. Z právního hlediska jsou rodiče vázáni vůči svým dětem v několika směrech:

- a) postarat se o společné živobytí, ošacení a jídlo
- b) dohlížet na dítě
- c) zajistit přiměřené školní a budoucí profesní vzdělání
- d) pomoci při založení vlastní domácnosti
- e) spravovat případný majetek dítěte

Dítě je v každém případě závislé na osobách, které zajišťují uspokojení jeho fyzických i psychických potřeb. Zkušenost, jež získává a citové klima, jež dítě v prvních rocích života obklopuje, mají veliký význam a vliv pro jeho další život a osobnostní vývoj. Způsoby chování, postoje a city rodičů vůči dětem ovlivňují také jeho vývoj.⁴³

Stát se rodičem není v běžných případech těžké, ale být jím je naopak velmi náročné. Dítě samozřejmě stojí nějaké finanční výdaje. Každý pár, který se rozhoduje mít dítě, by si měl být svou volbou vědom a být si vědom také finanční zodpovědnosti, kterou matka i otec přebírají. Toto pravidlo se netýká pouze prvních let života, ale je to zodpovědnost na celý život. Děti mají v průběhu svého vývoje čím dál vyšší nároky, ať už půjde o hračky, oblečení nebo vlastní finanční nezávislost ve formě kapesného. Přesto by se lidé, kteří se rozhodnou mít dítě měli držet rozumných hranic, protože nikdo z nás nemůže říci, jak na tom bude finančně za pár let. Rozhodnutí budoucích

⁴² HOSKOVCOVÁ, S. *Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku 1.* přeložené vyd. Praha: JAN VAŠUT s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7236-527-2.

⁴³ HOSKOVCOVÁ, S. *Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku 1.* přeložené vyd. Praha: JAN VAŠUT s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7236-527-2.

rodičů, které vede k rozhodnutí pro nebo proti přivedení dítěte na svět by mělo proběhnout odpovědně, ale představuje i určitou míru odvahy.⁴⁴

4.2 Filosofické základy práv dítěte

Jedním z nejvýznamnějších problémů práv dítěte je pravděpodobně otázka věku, která může být formulována asi takto: „*Patří práva do okruhu věcí, které mohou být náležitě připsány dětem?*“⁴⁵

V teorii práva jsou dvě koncepce, které jsou (nejen) v této věci ve vzájemném rozporu: teorie mocenská (volní) a teorie zájmová. Jestliže jsou práva vymezena pomocí vůle (moci), z jejíhož uplatnění vyplývají závazky ostatních k nositeli práv, pak o dětech, které nemají příslušné volní schopnosti požadovat práva, nemůžeme s určitostí říct, že mají práva. Jestliže jsou práva vymezena jako zájmy, které jsou chráněny pomocí zákonů, pak z předpokladu, že děti mají zájmy, plyne, že mají také práva. Znamená to však, že se musíme tázat, z čích zájmů vyplývají práva, a zda jsou zájmy typické pro děti. Z opačného hlediska zastánci mocenské teorie tvrdí, že práva dětí a z nich vyplývající závazky mohou nárokovat jejich zástupci a že teoretikům zájmů chybí podrobnější rozlišení těchto zájmů (práv).

Další ohnisko převládá v diskuzi o stejnosti a rozdílnosti, která je analogická debatám probíhajícím ve feministické teorii (Alton, Parker). Základem sporu je, zda děti jsou stejné (mají stejná, podobná práva) jako dospělí, nebo zda jsou rozdílné. S trochou nadsázky by tato diskuse mohla být zakončena parafrází známého výroku, zlehčujícího otázku feminismu: děti a dospělí jsou stejní, ale různí.⁴⁶

4.3 Násilí na dětech

V současné době se stále častěji setkáváme s násilím páchaným na dětech a to jak u nás tak i ve světě. Mezinárodněprávní ochrana dětí, by se tedy podle mého názoru měla více násilím na dětech věnovat a více řešit případy s ním spojené.

⁴⁴ HOSKOVCOVÁ, S. *Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku 1.* přeložené vyd. Praha: JAN VAŠUT s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7236-527-2.

⁴⁵ DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte.* 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

⁴⁶ DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte.* 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

Ministerstvo práce a sociálních věcí sice nakládá se statistickými údaji o dětech, které se staly obětí sexuálního zneužívání nebo komerčního sexuálního zneužívání, tj. byly zneužity k dětské prostituci nebo k výrobě dětské pornografie, ale jde pouze o případy, které byly v daném roce evidovány orgány sociálně-právní ochrany dětí (obecními úřady obcí s rozšířenou působností). V roce 2012 bylo institucím sociálně-právní ochrany dětí nahlášeno celkem 655 případů sexuálního zneužití dívek a 185 případů sexuálního zneužití chlapců. Z toho se v 85 případech jednalo o dívky ve věku do 6 let a v 37 případech se jednalo o chlapce ve věku do 6 let.⁴⁷

Nárůst počtu zneužívaných dětí v této věkové kategorii plyne jak ze statistik, tak i z vyjádření pracovníků linek důvěry. Srovnáme-li celkové množství evidovaných případů sexuálního zneužívání dětí včetně údajů v rámci věkové kategorie dětí předškolních, která je nejzranitelnější, s údaji v uplynulých letech, jde o negativní a velmi nežádoucí trend. V roce 2011 bylo podle statistik sexuálně zneužito celkem 640 dívek a 166 chlapců, v roce 2010 bylo sexuálně zneužito 633 dívek a celkem 153 chlapců. Ze statistických výkazů Ministerstva práce a sociálních věcí plyne i vzrůstající počet případů zneužívání dětí k prostituci. V roce 2012 bylo zneužito pro záměry dětské prostituce celkem 21 dívek a 1 chlapec, v roce předchozím přitom pouze 6 dívek a 3 chlapci.

Otázkou nadále zůstává, do jaké míry počty zaznamenaných případů sexuálního zneužívání dětí a dětské prostituce odpovídají skutečnému rozměru, ve kterém se tento nebezpečný jev v České republice vyskytuje. Je skutečností, že řada případů dětské prostituce i sexuálního zneužívání dětí zůstává neodhalena.

Posílit hájení dětí před touto formou násilí by měla ratifikace Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii a Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním (tzv. Lanzarotská úmluva), ke které Česká republika dosud nepřistoupila.⁴⁸

⁴⁷ VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁴⁸ VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8.

5 MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ A REALIZACE NOREM MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE

Děti znázorňují budoucnost společnosti i historickou kontinuitu národa. Stát zodpovídá za vytvoření sociálních podmínek, za vynucení chování dospělých v rámci zákonných a mravních norem společnosti. Stát také zodpovídá v národní úrovni za výchovu a vzdělání důležitých pro jejich optimální duševní i fyzický rozvoj.

Dle Ústavy ČR je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Státní moc, se dělí na moc výkonnou, zákonodárnou a soudní. Tyto složky moci slouží všem občanům i dětem. Po vstupu České republiky do Evropské unie se respektování a ochrana lidských práv stalo prioritou nejen v rámci českého národa, ale celého evropského společenství. Nejvýznamnějším prostředím pro podporování práv dítěte je rodina a škola, proto je nutné zvýšit právní vědomí a vzdělání v této oblasti nejen dětí, ale zejména dospělých.⁴⁹

5.1 Vývoj mezinárodní ochrany dítěte

Základy mezinárodní ochrany dětí se datují k prvnímu desetiletí 20. st. První mezinárodní smlouvy, které byly uzavřeny k ochraně práv dětí se nazývaly smlouva o potlačení obchodu s děvčaty a dětmi. Dále následovala ochrana dětí, kterou poskytovala organizace ILO („Mezinárodní organizace práce“). Roku 1923 Mezinárodní unie pomoci dětem uvedla dokument zvaný „Deklarace práv dítěte“. Tento dokument schválilo „Shromáždění Společnosti národů jako Ženevskou deklaraci práv dítěte“. Dokument se stal zásadním pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Nejdůležitější celosvětovou organizací je Organizace spojených národů (OSN), ta vznikla po válce 24. 10. 1945. Během války se situace s lidskými právy natolik vyhrotila, že byla z tohoto popudu přijata „Charta OSN“. V souvislosti s Chartou OSN byla přijata „Všeobecná deklarace lidských práv“. Zde byla obsažena práva dětí a matek, děti manželské a nemanželské byly postaveny na stejnou úroveň. Po druhé

⁴⁹ PELLIZZIERI, R. *Mezinárodněprávní ochrana dětí a realizace norem mezinárodního práva v České republice po vstupu do Evropské unie* [online]. [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/cdhqof/?furl=%2Fid%2Fcdhqof%2F;lang=en>

světové válce se také založil „Mimořádný mezinárodní fond na pomoc dětem“ ten se zabýval zejména zdravím dětí z Evropy. Fond se roku 1953 stal součástí OSN jako fond pro děti „UNICEF“.

Dále následovalo schválení Deklarace práv dítěte, která se uskutečnila roku 1959 „Valným shromážděním“. Deklarace se zabývá právy dítěte, jedná se o to, že každé dítě má mít stejná práva bez rozdílu.⁵⁰

5.2 Dětský fond OSN – UNICEF

UNICEF je organizací, které je výlučně uložen zdravý rozvoj dětí. Byl založen 11. prosince 1946 při Valném shromáždění OSN, aby vyšel vstříc urgentním potřebám dětí v poválečné Evropě a Číně. V roce 1950 byla jeho kompetence rozšířena na dlouhodobé potřeby dětí a matek všech rozvojových zemí. UNICEF se stal stálým prvkem systému Spojených národů v roce 1953. Jeho původní označení „*Mezinárodní fond OSN dětí v nouzi*“ (the United Nations International Childrens Emergency Fund) byl změněn na „*Dětský fond Spojených národů*“ (the United Nations International Childrens Emergency Fund), jeho zkratka (UNICEF) však zůstala zachována. V roce 1965 byl Dětský fond oceněn Nobelovou cenou míru.

UNICEF se zabývá podporou, ochranou a rozvojem dětí a poskytováním podpory a pomoci v nouzi. Napomáhá jednotlivým zemím v jejich úsilí zlepšit zdraví, výživu, vzdělání a všeobecné sociální zabezpečení dětí. Své úsilí koncentruje do teritorií, ve kterých již poměrně malé finanční příspěvky mohou mít významný dopad na život dětí. Řadí se k nim prevence a léčba některých onemocnění a potravinová pomoc. UNICEF současně zdůrazňuje, že přidělování prostředků dětem musí mít přednost před čímkoliv jiným.

Mezi jeho následující aktivity patří školení učitelů a zdravotnického personálu, vývoj a rozšiřování zdravotních a sociálních služeb.

Součástí poslání UNICEF je kromě ochrany dětí a zabezpečení jejich přežití a rozvoje rovněž podpora všeobecného uznání a plné realizace Úmluvy o právech dítěte.

⁵⁰DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

V padesátých letech činnosti Fondu se stala Úmluva jeho hlavní zbraní a cílem jeho poslání. S její legitimací může účinněji postupovat v mobilizaci veřejné a politické podpory k dosažení stanovených cílů a toto nové pověření je významným momentem v práci celé organizace.

UNICEF se také podílel na organizaci Světového summitu o dětech v roce 1990, který navštívili reprezentanti více než 150 zemí, včetně 71 hlav států a vlád. Summit uznal Deklaraci o přežití, ochraně a rozvoji dětí.⁵¹

UNICEF úzce kooperuje s vládami, místními komunitami, nevládními organizacemi a jinými partnery v realizaci programů základní zdravotní péče, výživy, základního vzdělání, zdravotnických zařízení, ochrany vodních zdrojů, emancipace žen, rovnosti pro dívky a dalších aktivit, které zlepšují životní podmínky dětí. Je podporován 37 národními organizacemi, založenými většinou v industrializovaných zemích, jež získávají příspěvky a provádějí vzdělávací a informační aktivity. Přes 190 nevládních organizací má vůči UNICEF poradní statut a účastní se v národní i mezinárodní rovině formulace politiky, plánů, programů a jejich uskutečňování, získávání finančních zdrojů, osvěty a mobilizace společnosti.

Fond spolupracuje rovněž s dalšími institucemi působícími v rámci OSN, jako jsou „Světová zdravotnická organizace“, „Program OSN pro rozvoj“, „Organizace pro výživu a zemědělství“, „Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu“.

Nejvýznamnějším orgánem UNICEF je Výkonný výbor složený ze zástupců 36 členských států. Schází se každoročně na třech pravidelných a jednom výročním zasedání, na nichž vytýčí politiku, reviduje programy a schválí finanční příspěvky. Výkonný ředitel je pojmenován generálním tajemníkem OSN po konzultaci s Výkonným výborem. Fond pokrývá náklady na svou činnost z dobrovolné podpory pocházející z vládních i nevládních zdrojů.⁵²

⁵¹DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

⁵²DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

6 ÚSTAVA ČR A EVROPSKÁ UNIE

Na čl. 10 Ústavy navazuje čl. 10a Ústavy, jenž se týká přímo Evropských společenství/Evropské unie. Vedle tohoto ustanovení „mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci“. Jedná se o podobnou formulaci, jež je obsažena v ústavách většiny států Evropské unie. Mezinárodní smlouvou se myslí Smlouva o přistoupení k EU. Mezinárodní organizací či institucí se má bezpochyby na mysli ES/EU. Evropská společenství jsou pokládána za mezinárodní organizaci. Za subjekt mezinárodního práva však není pokládána Evropská unie, vzhledem k tomu vznikl problém, zda Unii v čl. 10a vůbec uvést.⁵³

Otázkou je, které pravomoci a jakých orgánů se přenášejí na mezinárodní organizace a instituce. Ústavy, např. Nizozemí nebo Lucemburska (členů EU), hovoří o přenosu zákonodárné, výkonné a soudní moci. Ústavy jiných států EU podobně jako Ústava ČR nespécifikují, o kterou moc jde. Obecnější formulace je zde přiměřená, protože tím není výčet předem uzavřen. Tím nevznikne zauzlení s přenosem určitých pravomocí, např. České národní banky, která je podle ústavy ČR součástí moci výkonné, na Evropskou unii. Orgány ES/EU, na kterou budou pravomoci přeneseny, jsou rada EU, Komise, Evropský soud a další.

Ve spojitosti s právem Společenství vyvstává zejména otázka tzv. sekundárního práva (nařízení, směrnic, rozhodnutí aj. orgánů Společenství), jak jsou vymezeny v čl. 249 Smlouvy o založení ES. Povinnost dodržovat tyto normy vyplývá bezprostředně ze Smlouvy o založení ES, zejména u nařízení, která mají obecnou platnost a jsou závazná ve všech svých částech a bezprostředně použitelná v každém členském státě (čl. 249 odst. 2). Nařízení je obecně zavazující předpis a není jej nutno nijak inkorporovat ani transportovat do právního řádu členského státu, stejně jako není nutné vyhlášení podle práva daného členského státu. V případě existence vnitrostátních zákonů i obsahově zcela totožných se nařízení aplikují namísto nich.⁵⁴

⁵³KÜHN, Z. a J. KYSELA. *Na základě čeho bude působit komunitární právo v českém právním řádu? Právní rozhledy*. 1. vyd. Praha: 2004

⁵⁴KÜHN, Z. a J. KYSELA. *Na základě čeho bude působit komunitární právo v českém právním řádu? Právní rozhledy*. 1. vyd. Praha: 2004

6.1 Zahraniční judikatura

Zahraniční judikatura obecných soudů, jakkoliv nezávazná, prezentuje způsob, jakým se signatářské státy vypořádávají s aplikací Haagské úmluvy z roku 1980. Znalost judikatury je klíčová k efektivní aplikaci Haagské úmluvy a spolu s judikaturou ESLP ve Štrasburku prezentuje způsob, jakým má být Úmluva vykládána a užívána. Především je třeba mít vždy na zřeteli cíl Úmluvy, vyjádřený v čl. 1 písm a) a b) jako základního interpretačního pravidla.⁵⁵

6.2 Haagská úmluva o ochraně dětí a její uplatňování v ČR

Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí byla schválena v roce 1980 a Českou a Slovenskou federativní republikou byla přijata dne 28. 12. 1992. Úmluva vstoupila v platnost dne 1. 12. 1983 a v České republice je závazná od 1. 3. 1998. V komunitárním právu je úmluva realizována nařízením Rady Evropských společenství č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003. Nařízení je po vstupu ČR do Evropské unie platné a přímo aplikovatelné ve vztazích členských států unie. Mezinárodní smlouva, jež je pro ČR závazná, se uplatní přednostně před zákonem.

Mezinárodním únosem dítěte je podle úmluvy přesunutí dítěte, se kterým nesouhlasí oba rodiče. Takové protiprávní přemístění dítěte z místa obvyklého bydliště je únosem. Haagská úmluva je pro Českou republiku zavazující a uplatňuje se mezi státy, jež se k jejímu plnění zavázaly, na základě principu vzájemnosti. To platí i v opačné situaci, kdy jsou uneseny české děti z České republiky a pomocí použití haagské úmluvy se tyto děti vracejí do ČR zpět.⁵⁶

Rostoucí volnost pohybu, intenzivní migrace obyvatel různých zemí a kontinentů vede k růstu rodinných svazků, které jsou mnohdy zranitelnější právě pro cizost prostředí, ve kterém se jeden z partnerů ocitá.

Smyslem úmluvy je okamžité obnovení původního pokojného stavu před únosem, a to navrátit rychle dítě zpět do místa jeho dosavadního obvyklého bydliště

⁵⁵ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: 2009. ISBN 978-80-7239-231-5.

⁵⁶ EPRAVO. *Průvodce na cestě právem* [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uplatnovani-haagske-umluvy-v-ceske-republice-42704>

(před únosem), aby bylo posléze za rovných podmínek spravedlivě rozhodováno o úpravě poměrů k dítěti.

Rozhodování ve věcech, které se týkají mezinárodních únosů dětí nelze zaměňovat s rozhodováním o úpravě poměrů k dítěti (o výchově, výživě, péči o dítě a styku s dítětem). Je nutné, aby toto rozhodování bylo především rychlé za současného pečlivého zjištění skutkového stavu. Prodlevy v činnosti orgánů státu nesmí být neúměrné (maximálně s odstupem 6 týdnů). Rychlost celého soudního řízení, včetně vykonávacího, je důležitým faktorem při zajišťování návratu unesených dětí.

Úmluvu je nutno vykládat a používat s přihlédnutím k zájmu dítěte. To nejlepší pro dítě, při mezinárodních únosech, je jeho co nejrychlejší navrácení do místa obvyklého bydliště, kde rodina před únosem společně žila. Dále je nezbytné, aby orgány státu důsledně zachovávaly nestrannost a dodržení zásady rovnosti a to zejména k právům obou rodičů. Poučováním obou rodičů i jejich dítěte a vysvětlováním celé situace, včetně smyslu úmluvy, lze tlumit vyhrocenou situaci a předejít konfliktům. Zdlouhavý postup je v rozporu se zájmy dítěte. Při hodnocení zájmu dítěte nelze bez dalšího upřednostňovat české prostředí.⁵⁷

⁵⁷ EPRAVO. *Průvodce na cestě právem* [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uplatnovani-haagske-umluvy-v-ceske-republice-42704>

7. MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

Mezinárodní únosy dětí je možno považovat za problematiku spíše výjimečnou. Opak je ale pravdou. Důvodem je skutečnost, že řada rodičů, kteří přemístí dítě do jiného státu než je jeho domovská země, tj. stát ve kterém má dítě obvyklé bydliště, ani netuší, že nedodrželi právní předpisy a dopustili se tak protiprávního jednání mezinárodního únosu. Rodič, který provádí přemístění dítěte, ve většině případů neví, že zasahuje nejen do práv druhého rodiče, ale též do práv uneseného dítěte. Tento rodič se k přemístění chýlí obvykle z důvodů narušení partnerského vztahu s druhým rodičem dítěte, kdy se mu jediným řešením v partnerské krizi jeví odjezd do svého domovského státu, ve kterém hledá zázemí u příbuzných, přátel, ale též v místní jurisdikci.⁵⁸

Právní úprava dané problematiky v České republice došla změn zejména po roce 1989 v souvislosti s otevřením státních hranic, kdy přemístění dětí začalo být v porovnání s minulým obdobím jednodušší a tím i početnější. Po roce 1989 bylo pravděpodobně uzavřeno i více smíšených manželství, neboť se českým občanům otevřela cesta k pobytu v cizích státech využívaná zpravidla za účelem studia či zaměstnání. Česká republika také přistoupila k řadě mezinárodních smluv, jež stanovují práva dětí, zákaz jejich diskriminace, postupy a podmínky pro navrácení dětí do státu jejich obvyklého pobytu a podobně. Jedním z nejdůležitějších předpisů, ke kterým se Česká republika přihlásila, je Úmluva o právech dítěte, kterou je Česká republika vázána od 6. 2. 1991.

K Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí se ČR připojila v roce 1992, vázána jí je však až od 1. 3. 1998. Dále pak Úmluvou o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (Lucemburk 1980) je ČR vázána od 1. 7. 2000. Uvedené mezinárodní úmluvy uspořádávají v rámci mezinárodního práva soukromého spolupráci a pravomoc orgánů veřejné moci smluvních států při zajištění návratu neoprávněně přemístěných dětí i vymáhání a uznávání práv rodičů.⁵⁹

V návaznosti na přijetí uvedených mezinárodních úmluv byl zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí vytvořen Úřad pro mezinárodně právní

⁵⁸ VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

⁵⁹ VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

ochranu dětí se sídlem v Brně, jehož úkolem je jednak zajištění sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k cizině (jedná se o děti, které mají na území ČR trvalý pobyt, je dítěti umožněno pobývat na území ČR, nebo dítě, které je azylantem nebo osobou, která využívá doplňkové ochrany) a dále výkon pravomocí s povinností ústředního orgánu, jehož zřízení předpokládá článek 6 Haagské úmluvy. Ústřední orgány smluvních států mají závazek navzájem spolupracovat a podporovat spolupráci mezi příslušnými orgány ve svých státech. Úkolem těchto orgánů je například získat informace, kde dítě bydlí, které bylo pro protiprávní čin stíháno, činit předběžná opatření s cílem uchránit dítě další újmě, vstoupit v kontakt s rodičem – únoscem a zajistit dobrovolné vrácení dítěte či alespoň působit tak, aby bylo možné mezi rodiči uzavřít smír. Vyžadují-li to okolnosti, mají ústřední orgány též povinnost poskytnout poškozenému rodiči právní pomoc a radu a zaručit taková správní opatření, jež jsou nutná a vhodná k zajištění bezpečného návratu dítěte.⁶⁰

7.1 Právní následky mezinárodních únosů dětí

Motivy rodičů, jež unesou vlastní dítě a to nejčastěji do svého domovského státu, lze zjednodušeně shrnout do několika kategorií.

- a) Snaha rodičů utéci z prostředí, které začne v důsledku nesouhlasu s životním partnerem pokládat za nepřátelské, nemajíc v něm oporu a neorientujíc se ve svých právech, jež mu dává místní jurisdikce.
- b) Snaha rodiče přinutit druhého partnera k respektování jím vyznávaných životních zásad a dosáhnout kompromisů při řešení konfliktů pramenících z etnických odlišností obou rodičů a rozdílného životního stylu.
- c) Snaha rodiče dosáhnout toho, že v důsledku pomalého procesu a taktéž toho, co by se dalo nazvat „výhodou jurisdikce“ či „výhodou domácího prostředí“, dojde k úpravě práv k dítěti v jeho prospěch, a to na úkor práv druhého rodiče.

⁶⁰VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

- d) Snaha rodiče utéci ze zdánlivě bezvýchodné situace a uchránit tak sebe a dítě před druhým rodičem v případech obvykle zahrnujících domácí násilí. Únoscem bývá v naprosté většině případů matka – oběť domácího násilí přivdaná do rodné země otce dítěte, v níž se doposud neintegrovala. Dojde-li za této situace k rozporům mezi rodiči či dokonce k projevům domácího násilí, je únos dítěte do domovského státu pro matku útekem z neznámého prostředí do „bezpečí“.

Únosem dítěte dochází jednak k zásahu rodiče – únosce do práv druhého rodiče na péči o dítě, ale též do práv uneseného dítěte a to zejména práva na to být vychovááno oběma rodiči (čl. 7 a čl. 18 Úmluvy o právech dítěte), právo na nezasahování do rodinného života v rozporu s právem (čl. 16 Úmluvy o právech dítěte), právo dítěte na to nebýt svévolně přemístěno z místa obvyklého bydliště (čl. 11 Úmluvy o právech dítěte) a právo nebýt zbaveno svého rodinného prostředí (čl. 20 Úmluvy o právech dítěte).⁶¹

⁶¹VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

8 ÚŘAD PRO MEZINÁRODNÍ OCHRANU DĚTÍ

Úřad pro mezinárodní ochranu dětí je ústřední orgán ve smyslu Haagské úmluvy, jehož úkolem je provádět povinnosti uložené Haagskou úmluvou, jako je např. zjistit místo pobytu dítěte, uchránit je další újmy, řešit informace týkající se sociálního vývoje dítěte a podobně. Tento úřad v řízení o navrácení dítěte může jednat ve dvojí roli. Buď jako zástupce rodiče – cizince, který žádá o navrácení, nebo jako kolizní opatrovník dítěte v případech, kdy je rodič žádající o navrácení zastoupen jinou osobou, například advokátem.⁶²

Vzhledem k tomu, že úřad ve většině případů vystupuje jako zástupce rodiče žádajícího o navrácení dítěte, je pro něj role opatrovníka dítěte velice problematická a z vlastní zkušenosti víme, že ji nedokáže naplnit. Úřad je natolik formulován do role právního zástupce rodičů – cizinců, že se od ní nedokáže v případě, kdy má zastupovat dítě, oprostit. Ze známých případů je zřejmé, že úřad vždy a za každých okolností usiluje o navrácení dítěte a to i přesto, že je z předložených důkazů zřejmé, že dítěti navrácením vznikne újma. Bohužel v případech, kdy bylo české dítě uneseno jedním z rodičů do ciziny, úřad už tak aktivní není, o čemž svědčí statistika vymožených dětí.⁶³

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí na základě požadavku rodiče – cizince zpravidla kontroluje přemístivšího českého rodiče a poučí jej o záměru řízení o navrácení dítěte a apeluje na něj, aby se s dítětem dobrovolně navrátil nebo s druhým rodičem uzavřel smírnou dohodu. Rodiče společně většinou nemohou, nebo nejsou ochotni komunikovat a tak věc řeší soud. Ze zkušeností matek, které se dostaly s usneseným dítětem zpět do České republiky, vyplývá lhostejnost českých úřadů i situacím, kterým jsou jak usnesené děti, tak jejich matky vystaveny. Většina těchto matek se shoduje na tom, že při jednání s Úřadem pro mezinárodní ochranu dětí se většinou setkaly s ignorací a arogancí úředníků.

Ve věci činnosti Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, která je předmětem permanentních stížností občanů i institucí, stojí za připomenutí rozsudek Krajského

⁶² VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

⁶³ VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

soudu v Brně č. 20 Co 511/2005 ze dne 29. 6. 2006, ve kterém je zmíněna kriminalita matky vůči pracovníci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Matka u soudu vypověděla, že jí pracovnice úřadu pobízela, aby se vrátila do USA, pokud nechce dítě vydat a když projevila svůj nesouhlas, v podstatě ji vinila ze sobeckosti. Především však odpovědná pracovnice neprovedla ani jeden krok směřující ke zjištění případných nebezpečí, kterému by bylo dítě vystaveno v případě navrácení do USA a jako opatrovník se neřídila zájmem dítěte. Nekompromisně bez ověření poměrů v cizině a bez ohledu na ohrožení dítěte požadovala vydání dítěte do ciziny, přičemž se bez dalších důkazů přiklonila k verzi otce.⁶⁴

8.1 Výbor pro práva dítěte

Pro zjišťování rozvoje dosaženého státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, při plnění přijatých závazků se zřizuje desetičlenný Výbor pro práva dítěte. Smluvní státy se zavázaly prostřednictvím generálního tajemníka Spojených národů prezentovat Výboru pro práva dítěte zprávy o opatřeních přijatých k provedení výše uvedených práv dítěte, a to do dvou let ode dne, kdy se staly smluvní stranou a poté každých pět let. Předkládané zprávy by měly zahrnovat informace dostatečné k tomu, aby byl zabezpečen úplný přehled výboru o provádění úmluvy v dané zemi. Takto je zajištěna kontrola nad dodržováním Úmluvy o právech dítěte ve smluvních státech této úmluvy. Smluvní státy zajišťují provádění úmluvy prostřednictvím uspořádání vnitrostátní legislativy. Deklarovaná práva dítěte jsou promítnuta do jednotlivých vnitrostátních právních norem a tak je zabezpečena jejich každodenní aplikace.⁶⁵

8.2 Organizace spojených národů (OSN)

⁶⁴ VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321.

⁶⁵ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

Organizace spojených národů vznikla v roce 1945. Mezi cíle této organizace patří růst přátelských vztahů mezi národy, uskutečňování mezinárodní spolupráce, podpora prosazování lidských práv ve světě. Všeobecná deklarace lidských práv, která byla schválena Valným shromážděním OSN dne 10. 12. 1948, prezentuje obecnou mezinárodněprávní úpravu ochrany nezletilých dětí.

Deklarace obsahuje tzv. Mezinárodní listinu práv, z ní lze však pro oblast ochrany dětí zvolit si pouze obecné ustanovení čl. 16 odst. 3, podle kterého je rodina přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu. V čl. 25 odst. 3 je uvedeno, že mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať již manželské, či nemanželské, používají shodné sociální ochrany. Lidská práva uvedená ve Všeobecné deklaraci lidských práv byla rozdělena do dvou paktů z důvodu odlišných kontrolních mechanismů.

Oblast ochrany dětí, resp. rodinně-právních vztahů, je nahrazena úpravou v čl. 23 a 24 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Příbuznější úpravu nalezneme ve vyhlášce ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.⁶⁶

⁶⁶ ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-73-80-032-1.

9 TEORIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ A ZÁSADY LIDSKÝCH PRÁV

Mezinárodní zásady jsou standardy přiměřeného chování pro aktéry světové politiky s danou identitou.⁶⁷

Tyto zásady jsou kolektivní v tom smyslu, že vytváří standardy, jejichž dodržování aktéři v mezinárodním společenství buď očekávají, nebo se k němu zaváží. Naopak nejsou kolektivní v tom smyslu, že by se podle nich aktéři vždy chovali, případně dokonce uznávali morální nebo příčinné premisy, na kterých jsou tyto zásady opřeny. Fakt, že dochází k nekonzistentnímu chování, by tedy neměla omezovat naše chápání mezinárodních zásad. Jak zmiňuje Hadley Bull, „*pokud by neexistovala možnost, že skutečné chování se může lišit od předepsaného, ztratila by pravidla smysl*“.⁶⁸

V tomto smyslu je mezinárodní společenství srovnatelné se společnostmi uvnitř státních hranic, dokonce i těmi, kde fungují legitimní soudy a spolehlivá policie, poněvadž i v nich do jisté míry dochází k chování neslučitelnému s právním řádem. (Vzpomeňme si na vtip, v kterém se dálniční policista ptá pumpaře, zda někdy viděl projet auto, které by důsledně dodržovalo rychlostní omezení.) Vědomí případných rozporů mezi zásadami a chováním tak stojí na začátku, nikoli na konci, snah porozumět tomu, jak zásady spoluutvářejí světovou politiku. Samotným z důvodů nekonzistentního chování států je to, že ne všechny mezinárodní zásady mají ve světové politice stejnou závažnost. Význam jednotlivých zásad určována převažujícími zájmy a odhodláním států, přítomností nebo absencí protichůdných zásad i snahou nestátních aktérů utvářet a prosazovat je. Výsledné mezinárodní normativní prostředí je tak stejně důležité pro činnost států jako samotný obsah zásad.⁶⁹

Mezinárodní zásady lidských práv jsou standardy vládnutí, jež státům ukládají kladné a záporné povinnosti, aby zajistily základní bezpečnost, svobodu a důstojnost

⁶⁷ KETZENSTEIN, J. *The culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press. 1996. ISBN 9780231104692.

⁶⁸ BULL, H. *The Anarchical Society*. New York: Columbia University Press. 1977. ISBN 978-0231161299

⁶⁹ THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

jednotlivců i skupin spadajících pod jejich jurisdikci. Prvkem světového systému lidských práv vytvořeného Organizací spojených národů jsou například formální zásady, které mají za cíl chránit individuální práva, jako jsou právo na život, právo na vzdělání, ochrana před bezdůvodným zadržením či mučením, svoboda projevu a shromažďování, ochrana proti diskriminaci na základě pohlaví, náboženství či rasy. Vyjímajíc toho patří do tohoto systému i kolektivní práva, jako právo na sebeurčení, na ochranu před genocidou nebo právo domorodých národů na kulturní přežití. Jako souběžná zásada nezbytná k ochraně lidských práv je čím dál více bráno právo států, mezinárodních i nevládních organizací zajímat se o stav lidských práv v jiných suverénních státech.

Mezinárodní zásady lidských práv uspořádávají jednání států vůči vlastním společnostem i vůči sobě navzájem. Nicméně na rozdíl od mezinárodních zásad vyžadujících koordinovaný postup, které je možné v „rovnovážném bodě“ považovat za neutrální (jako například zásady řídicí lodní dopravu v mořských úžinách), nejsou zásady lidských práv neutrální s ohledem na různé formy vládnutí. Z totožného důvodu nejsou povinnosti, které z nich pro státy vyplývají, přímo závislé na srovnatelném chování ostatních. Kupříkladu mučení nepraktikovat. Podobně platí, že odmítavá reakce jednoho státu vůči spolupráci s mezinárodním společenstvím uplatňujícím *droit de regard* (právo dohledu) nad stavem lidských práv v daném státě neznamená, že by mezinárodní nevládní organizace pozbývaly nárok sledovat dodržování lidských práv v jiných částech světa.⁷⁰

Liberální i konstruktivistický přístup ke studiu mezinárodních vztahů navrhuje dvě svébytná vysvětlení, proč a kdy státy formálně souhlasí s dodržováním mezinárodních zásad lidských práv, proč a jak tyto zásady ovlivňují jejich výsledné chování i podmínky, za nichž je účinek těchto zásad nejpravděpodobnější. Obě tato vysvětlení jsou dále uvedena jako svébytné teorie politiky mezinárodních zásad lidských práv. Odlišnosti mezi oběma teoriemi jsou z velké části dány jejich odlišnými předpoklady o základní logice lidského konání. Liberalismus zahrnuje materialistickou „*logiku předpokládaných důsledků*“, podle které tvorba zájmů předchází sociální interakci. Naproti tomu konstruktivismus je vytvářen ideovou „*logikou vhodnosti*“,

⁷⁰ THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

podle níž se zájmy v průběhu sociální interakce mění. Abychom však tyto dvě teorie začlenili do širšího kontextu, musíme se nejdříve věnovat teorii třetí – realismu, který tvrdí, že zásady lidských práv na chování států vliv nemají.⁷¹

9.1 Nástup zásad lidských práv ve vztazích mezi Východem a Západem

Souvislosti mezi evropskými státy by měly být postaveny na principech nezávislosti a národní suverenity, nevměšování do vnitřních záležitostí a mírového soužití států s odlišným společenským zařízením. (Bukurešťská deklarace zemí Varšavské smlouvy, 1966)

Spojená Evropa musí být založena na společenském dědictví úcty ke svobodě a právům člověka a musí slučovat demokratické státy se svobodně zvolenými parlamenty. (Lucemburská zpráva Evropských společenství, 1970)

Diplomatické vztahy mezi státy východní a západní Evropy se v padesátých a šedesátých letech 20. století regulovaly tradiční zásadou nevměšování se do domácích záležitostí. To značilo, že chování státu uvnitř jeho hranic nebylo předmětem legitimního zájmu dalších států. Bez ohledu na to, jak jednotlivé strany chápaly tuto otázku, odrážely návrhy na uspořádání multilaterální evropské bezpečnostní konference, které přicházely z obou částí světa rozděleného studenou válkou, vzájemnou shodu na tom, že úcta k lidským právům netvořila v tomto období „*kolektivní očekávání vhodného chování*“ evropských států. Komunistické státy východní Evropy se nepokoušely odůvodnit přetrvávající porušování občanských a politických práv, zatímco západní státy projevovaly nepřiměřené jednání. Někteří západní představitelé dokonce výslovně a opakovaně prohlašovali, že do „*vnitřních záležitostí*“ zemí východního bloku nikomu nic není.⁷²

S tím, jak se dokonce šedesátých a začátkem sedmdesátých let blížila Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), dávaly vlády na Východě a Západě najevo odlišné zájmy, jestliže šlo o její věcnou agendu. Všechny však zajímaly

⁷¹ THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

⁷² THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

případné důsledky konference pro formální zásady mezinárodních vztahů. Lidská práva se dostala na program jednání KBSE díky iniciativě Evropských společenství nejprve v podobě řady bodů, v nichž spolupráce mezi Východem a Západem nenarážela na zásadní překážky (slučování rodin, volný tok informací atd.), a poté jakožto navrhovaný princip, vztahů mezi evropskými státy. Vlády Spojených států a několika dalších západních zemí se těmto iniciativám Evropských společenství opakovaně kladly na odpor.⁷³

9.2 Lidská práva jako otázka pro evropskou spolupráci

Politický impulz vyvolaný budapešťskou deklarácí přišel ve chvíli, kdy koncem šedesátých let mezi elitami Evropských společenství narůstal pocit, že „šestka“ má povinnost přistoupit k větší spolupráci v zahraniční politice. Z návrhů na „*politickou unii*“ v Evropě, jež se objevovaly od počátku padesátých let, nevzešlo fakticky vůbec nic. S tím, jak okolo poloviny šedesátých let začínalo být jasné, že Francie eventuálně přistoupí na britské členství v ES, mnozí pocítovali, že zeměpisné rozšiřování by mělo být provázeno politickým prohlubováním, mimo jiné v zahraniční politice. Vášnivě debaty o tom, jak by měla Evropa zaujímat na vojenský převrat v Řecku roku 1967, dále podtrhly důležitost politické spolupráce, zvláště pak v otázce, jaké hodnoty by Evropská společenství měla zastávat ve vnějších vztazích.⁷⁴

9.3 Lidská práva jako formální evropská zásada

V rámci struktur ES fungovaly v první polovině roku 1972 podkomise pro KBSE a příležitostná pracovní skupina usilovně pracovala na společných návrzích, které měly být předloženy na konferenci. Mezi nimi existoval i takový, podle něž měla na konferenci působící podkomise pro návrhy řídicí vztahy mezi účastníky „*věnovat zvláštní pozornost principům ... úcty k lidským právům a základním svobodám, rovných práv a sebeurčení národů*“. (Tato slova kopírovala evropskou úmluvu z roku 1950,

⁷³ THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

⁷⁴ THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

jmenovala výše, jež platila pouze pro členy Rady Evropy). Signálem záměru Evropských společenství bylo zveřejnění článku úředníka západoněmeckého ministerstva zahraničí účastníčího se konzultací, který předpovídal, že lidská práva a sebeurčení budou zahrnuta mezi základní principy konference.⁷⁵

⁷⁵ THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

10 NADACE PRO OCHRANU DĚTÍ V ČR

Jednou z nejvýznamnějších nadací pro ochranu dětí v ČR, ale i na mezinárodní úrovni, je nadace Naše dítě. Tato nadace byla založena 1. října 1993 Ing. Zuzanou Baudišovou a do konce roku 2004 se zaměřovala především na zajišťování zázemí včetně finanční podpory pro celostátní Linku bezpečí, Internetovou linku, Rodičovskou linku a Linku vzkaz domů.

Mezi hlavní činnosti nadace patří finanční podpora, právní poradenství a prosazování legislativních změn. Spolupracuje s řadou významných mezinárodních organizací a podílí se na programech ochrany dětí v rámci celé Evropské unie. Nadace není financována ze strany státu, a proto je na něm zcela nezávislá.

Nadace Naše dítě pomáhá především formou přímé finanční podpory, osvětovou činností a prosazováním legislativních úprav směřujících k zlepšení systému ochrany dětí.⁷⁶

10.1 Mezinárodní spolupráce Nadace Naše dítě

Nadace spolupracuje s řadou mezinárodních organizací zabývajících se mezinárodněprávní ochranou dětí a podílí se na řadě programů v rámci EU.

V letech 2007 – 2012 se Nadace Naše dítě stala patronem první v Česku provozované linky Internet Hotline. Tato linka pomáhá zajišťovat bezpečný internet pro děti. V roce 2008 pak nadace navázala spolupráci na mezinárodní úrovni s evropskou aliancí eNASCO. Tímto krokem nadace vstoupila do projektu financovaného EU, který sdružuje 16 nestátních evropských organizací. Cílem tohoto projektu je snížit riziko, které hrozí dětem v souvislosti s používáním internetu. V současnosti se aliance zaměřuje na to, aby v ČR i dalších evropských státech došlo k zablokování internetových stránek s dětskou pornografií. V ČR k tomuto opatření přistoupili i největší mobilní operátoři, jako je Vodafone, O2 Telefonica a T-mobile.

Dalším stěžejním zájmem aliance bylo uzákonění trestnosti takzvaného groomingu (lákání dětí přes internet se sexuálním podtextem).

⁷⁶ NADACE NAŠE DÍTĚ. *O nadaci* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/o_nadaci

Nadace Naše dítě je také dlouhodobě členem Missing Children Europe (evropské organizace na ochranu dětí před zneužíváním a dalšími nebezpečími). Organizace sdružuje 23 evropských neziskových organizací. Hlavními prioritami jsou zavedení národních výstražných systémů, které mají identifikovat náhlé případy pohřešovaných dětí, vznik center, která budou zajišťovat provoz horké linky pro pohřešované děti, děti na útěku a zapojení ČR do takzvané finanční koalice, která by propojila bankovní sektor s poskytovatelem internetových složek a dalšími složkami. Tyto principy již fungují v několika zemích EU a nyní je snaha o prosazení i do ČR.

Jako další mezinárodní spolupráci je zapojení nadace do programu AGIS, který se zabývá zmapováním problematiky pohřešovaných a sexuálně zneužívaných dětí. Tento projekt byl uskutečněn již v 15 zemích EU. Významný projekt probíhá pod štítkem a za finanční podpory Evropské komise.⁷⁷

10.2 Oznamování týrání či zneužívání dětí

Nadace Naše dítě se zabývá především týráním a zneužíváním dětí, proto se opírá o dva stěžejní zákony. Jedním ze základních právních úprav je zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Druhým je trestní zákoník, který vymezuje dané situace a označuje protiprávní činy.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí dává v potaz §7, kde vymezuje oznámení orgánům následovně

„(1) Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče.

(2) Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nebo na skutečnosti uvedené v § 6 písm. b) až h); tím není dotčena povinnost vyplývající ze zvláštního právního předpisu“⁷⁸

⁷⁷ NADACE NAŠE DÍTĚ. *Mezinárodní spolupráce* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/o_nadaci/mezinarodni_spoluprace

⁷⁸ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Dále pak §8, který dítě opravňuje, aby samo vyhledalo pomoc pracovníků sociálně-právní ochrany dětí a to i bez vědomí rodičů

„(1) Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany a zařízení sociálně-právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatele zdravotních služeb o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv; tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

(2) Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany, tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.

(3) Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.“⁷⁹

Dalším předpisem je trestní zákoník (40/2009 Sb.), který je z hlediska dopadu na jednotlivce závažnější. Ten vymezuje § 367 a 368, kdy nepřekažení trestného činu, či jeho neoznámení, může vést k tomu, že budeme sami stíháni.

⁷⁹ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

10.3 Práva dětí v soudním řízení

Projekt „Práva dětí v soudním řízení“ se věnuje dlouho trvajícím problému v oblasti soudů, sociálních služeb, policejních vyšetřovatelů a jiných oblastí, kde se dítě dostává do problémové situace, jak se sociálními pracovníky, tak i policejními vyšetřovateli a dalšími.

Cílem projektu je sestavení doporučení judikatuře, službám v sociální sféře a policii a to v případech, jak se má jednat s dítětem a jak dodržovat jeho práva. Dále je zde doporučení pro děti a jejich authority, objasňující prostředí u soudu a role v celém soudním jednání, informuje, jaká práva jim náleží a co se od nich očekává.

ZÁVĚR

„Století, na jehož začátku neměly děti žádná skutečná práva, nyní končí a děti mají nejmocnější právní nástroj, který nejen uznává, ale i chrání lidská práva“
CarollBellamyová, ředitelka Výkonného výboru UNICEF.⁸⁰

Boj proti porušování Mezinárodněprávní ochrany dětí je nutno vést bez ustání, protože jen společnými a trvalými kroky všech vrstev společnosti může být tento boj veden úspěšně a může být poražen. Poradenské složky, které nabízí Středisko OSN pro lidská práva v Ženevě, pomáhají mnoha zemím doplňovat o tematiku lidských práv kurzy, jež se pořádají v policejních školách a kurzy pro další pracovníky pověřené bezpečností, prosazování práva a veřejnou prací. Středisko, tak pobízí vlády k tomu, aby uváděly do souladu národní zákonodárství s mezinárodními normami lidských práv.

Téma mezinárodněprávní ochrany dětí je velmi obsáhlé, působí jak na základní práva, která náleží všem dětem, tak na otázky, které řeší násilí páchané na dětech, nebo například únosy dětí. Ochrana dětí se začala z mého pohledu řešit nejvíce po druhé světové válce, kdy byly ohroženy, jak práva občanů, tak práva dětí. Zejména děti byly vystavovány například nuceným pracím, nebo pracím, které mnohdy trvaly více než 12 hodin. Byla jiná situace mezi státy navzájem, a proto bylo třeba jednat. Po druhé světové válce proto také vznikla Organizace spojených národů, která tyto otázky začala postupně řešit a dále se přidávaly další aspekty bojující proti bezpráví dětí.

Problém s prací malých dětí je ale i v dnešní době v různých částech světa, jako např. některé části Afriky, které jsou zaostalejší oproti evropským komunitám. Tento problém však ústí spíše z rodinných poměrů. Rodiny potřebují peníze na uživení rodiny, proto pracují i děti. Proto je z mého pohledu dobré, že v rámci Evropské unie je problém s ochranou dětí chráněný stěžejními dokumenty pro ochranu dětí a Mezinárodní organizací OSN.

Přesto, že je zdánlivě v rámci Evropské unie problematika vyřešena, nebo se alespoň úřady snaží o její vyřešení, není radno podceňovat tuto situaci. Mnohdy právě u

⁸⁰DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

rodičů začíná ten hlavní problém s výchovou dětí, rodiče neumí dětem říci dost. Podle mého názoru, jestliže chceme dítěti pomoci vyrůstat a dospívat, musíme mu umět také něco odepřít a nesmíme podléhat všem jeho přáním. Myšlenkový pochod rodičů typu, že raději dětem povolují a zákazy nehrají jednu z důležitých rolí ve výchově je z mého pohledu důležitý. Pokud si dítě do života nese špatné návyky z rodinného prostředí, je to problém, jak pro dítě samotné, tak i pro jejich případnou další výchovu.

Ať je trest jakýkoli, dítě musí chápat jeho smysl. Samoučelné tresty, při kterých si dokážeme svou všemohoucnost dospělých, nemají smysl a mohou mít pro dítě vážné následky. Samozřejmě, že dítě nenecháváme klečat v koutě, nezavíráme ho do skříně, neděláme z něj hlupáka, ani ho netrestáme fyzicky. Tyto tresty jsou pro mnohé rodiče v této době naštěstí již minulostí a řeší dané situace jinak. Není dobré, také dítě trestat slovně. Na druhou stranu, pokud však dítě nikdy nepotrestáme, nestanovíme pro jeho nevhodné chování hranici. Pokud takové hranice chybí, děti neví, kdy přestat a těžko se interesují do dnešního života. Pokud je však trest příliš tvrdý, opožděný nebo ho dítě považuje za nespravedlivý, může v něm vyvolat hněv a pocity křivdy. Všechny tyto aspekty jsou z mého pohledu podstatným celosvětovým problémem pro výchovu a ochranu dětí.

Pokud se jedná o kauzy, které provázejí případy s odebíráním dětí, z mého pohledu na celou problematiku mezinárodněprávní ochrany dětí existují dva různé ostrovy lidí s rozdílnými názory. Na jednom z ostrovů je řada lidí, kteří podporují samotné rodiny, stojí na jejich straně, odsuzují jednání úřadů odebírající děti a přejí si navrácení dětí zpět do jejich rodné země. Na druhém z ostrovů jsou však další lidé, kteří vidí danou kauzu jinak, odsuzují chování rodičů odebraných dětí, staví se na stranu úřadů a nevěří rodičům, kteří vypovídají ve svůj prospěch.

Můj názor je takový, že tyto případy jsou hodně zapeklité, na to, aby občan jakéhokoliv státu mohl soudit vinu, či nevinu rodičů, kteří se nějakým způsobem provinili bez přímých důkazů a bez toho, aniž by bylo možné nahlédnout do celého spisu. Je spekulativní, zda všechny informace ohledně případu vyplývají na povrch a proto je daná situace na posouzení složitější.

Cílem této práce bylo podat přehled nejvýznamnějších dokumentů pro úpravu mezinárodněprávní ochrany dětí, nastínit násilí páchané na dětech, rozebrání práva mezinárodního a současně přiblížit problematiku mezinárodněprávní ochrany dětí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

DAVID, R. *Úmluva o právech dítěte*. 1. Vyd. Olomouc: Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-076-8.

HOSKOVCOVÁ, S. *Výchova dítěte. Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku 1*. přeložené vyd. Praha: JAN VAŠUT s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7236-527-2.

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: 2009. ISBN 978-80-7239-231-5.

KÜHN, Z. a J. KYSELA. *Na základě čeho bude působit komunitární právo v českém právním řádu? Právní rozhledy*. 1. vyd. Praha: 2004

MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5 upravené a doplněné vyd. Brno: Právnická fakulta. 2008. ISBN 978-80-210-4474-6.

MPSV. *Právo na dětství. Národní strategie ochrany práv dětí*. Praha: 2012

ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 2 rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN: 978-80-7380-032-1.

ŠTURMA, P. *Mezinárodní a kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3 vyd. Praha: C. H. Beck. 2010. ISBN 978-80-7400-318-9.

THOMAS, D. C., *Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1506-8.

ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *Právní dokumenty pro úpravu mezinárodního práva*. Brno: 2010

VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8.

VONDRÁČKOVÁ, P. *Mezinárodní únosy dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-321

VŠE. *Obecný vzdělávací systém pro úředníky místních samosprávných orgánů*. Kurz „Správní činnosti při sociálně-právní ochraně dětí“ Praha: 2008.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BULL, H. *The Anarchical Society*. New York: Columbia University Press, 1977. ISBN 0-231-10297-6

KATZENSTEIN, P. J. *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press 1996. ISBN 9780231104692

Seznam legislativních dokumentů

ELIÁŠ, K. a M SVATOŠ. *Nový občanský zákoník*. Praha: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-920-8.

UZ. č. 996. *Rodinné právo, ochrana dítěte a rodiny, registrované partnerství*. Praha: Sagit, 2014. ISBN 978-80-7488-022-3

Seznam použitých internetových zdrojů

EPRAVO. *Průvodce na cestě právem* [online]. [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uplatnovani-haagske-umluvy-v-ceske-republice-42704>

MEZINÁRODNÍ PODPORA ČLOVĚK V TÍSNI. *Mezinárodní podpora* [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/lidska-prava/mezinarodni-podpora-1>

MPSV ČR. *Národní strategie péče o ohrožené děti* [online]. [cit. 2016-02-18] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

MPSV ČR. *Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie* [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>

MPSV ČR. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

MPSV ČR. *Rodina a ochrana práv dětí* [online]. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>

MPSV ČR. *Problematika mezinárodních únosů dětí* [online]. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf

NADACE NAŠE DÍTĚ. *Mezinárodní spolupráce* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/o_nadaci/mezinarodni_spoluprace

PELLIZZIERI, R. *Mezinárodněprávní ochrana dětí a realizace norem mezinárodního práva v České republice po vstupu do Evropské unie* [online]. [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/cdhqof/?furl=%2Fid%2Fcdhqof%2F;lang=en>

SVOBODA, M. *Citáty Jean Anouilh* [online]. [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/jean-anouilh/>

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

ES – Evropské společenství

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

ILO – Mezinárodní organizace práce

KBSE – Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SPOD - Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

SRN – Spolková republika Německo

UNICEF – Dětský fond Organizace spojených národů

USA – Spojené státy americké

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Národní strategie ochrany práv dětí I

Příloha B – Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí ... II

Národní strategie ochrany práv dětí

Přistoupením České republiky k Úmluvě o právech dítěte nastalo závazné respektování a zabezpečování práv dětí. Problematika související s ochranou práv dětí je rozdělena do několika resortů. Z poznatků získaných z praxe vyplývá fakt, že je třeba zařadit reformu celého tohoto systému. Zásadním krokem bylo doporučení Výboru OSN pro práva dítěte, přijatá dne 17. června 2011 a tím bylo přistoupeno k vytvoření strategie na vládní úrovni.

Základním cílem Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“ je zajištění důsledné ochrany všech práv dětí, naplňování jejich potřeb, je zde systém, který podporuje zvyšování kvality života dětí a rodin, zmírňuje diskriminaci a nerovný přístup k dětem, stará se o přirozený vývoj dítěte, nebo v náhradním rodinném prostředí.

K tomu, aby bylo dosaženo požadovaného cíle je nutná shoda na základních principech práce s dětmi a rodinami. Při řešení shody Česká republika čerpá z Úmluvy, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, Evropské sociální charty a mnoha dalších evropských úmluv.

Česká republika také čerpá z akčního plánu z roku 2002, který se jmenoval „Svět vhodný pro děti“, Strategie práv dítěte na roky 2012 – 2015, Směrnic OSN o náhradní péči o děti a v neposlední řadě také z judikátů Evropského soudu pro lidská práva či nálezů Ústavního soudu České republiky.⁸¹

Národní strategie péče ochrany práv dětí pracuje podle základních principů:

- a) Je plně zaměřen na dítě
- b) Respektuje potřeby a vývoj dítěte
- c) Sleduje dlouhodobý zájem dítěte, podporuje jeho jedinečnost a vývoj
- d) Umožňuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnost, rasu, etnikum, zdravotní postižení, okolnosti nebo věk
- e) Zahrnuje do řešení situace děti a rodiny, stejně tak jak celé jejich sociální okolí
- f) Staví na silných stránkách dětí a rodin a identifikuje problémová místa
- g) Funguje integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných subjektů

⁸¹ MPSV ČR. *Národní strategie péče o ohrožené děti* [online]. [cit. 2016-02-18] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

- h) Je trvalým a interaktivním procesem.
- i) Poskytuje a reviduje opatření a poskytované služby
- j) Je založena na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech

Těchto hlavních cílů, podle Národní strategie ochrany práv dětí bude dosaženo do roku 2018. Tyto cíle budou realizovány pomocí průřezových priorit:

- a) Participace dítěte
- b) Eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem
- c) Právo na rodinnou péči
- d) Zajištění kvality života pro děti a rodiny.⁸²

I.

⁸² MPSV ČR. *Národní strategie péče o ohrožené děti* [online]. [cit. 2016-02-18] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí

Vláda České republiky se schválením Národní strategie ochrany práv dětí zavázala, že do roku 2018 vybuduje systém, který bude zajišťovat důslednou ochranu práv dětí a bude naplňovat jejich potřeby. Národní strategie byla schválena pod usnesením č. 4 ze dne 4. ledna 2012. Byly stanoveny základní principy pro fungování systému a také šestnáct okruhů aktivit, podle kterých se bude cílů dosahovat. Zásadní aktivity byly stanoveny tak, že budou realizovány, sledovány a vyhodnocovány na podkladě akčních plánů.

Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí, který byl předložen, stanovuje úkoly pro období 2012 – 2015. Cílem je maximální využití stávajících zdrojů, které zkvalitňují systém ochrany dětí a péči o ohrožené děti. Aktivity, které jsou dané plánem, jsou navrženy tak, aby nevyvolávaly dodatečné nároky na veřejné rozpočty, nebo aby se využívalo zdrojů z fondů Evropské unie či dalších prostředků, které stojí mimo veřejné rozpočty. Při spolupráci se počítá se spoluprací klíčových rezortů a také součinností samosprávami obcí, krajů a občany.⁸³

Jednotlivé cíle pro naplnění akčního plánu Národní strategie ochrany práv dětí jsou:

- a) Zjišťování potřeb dětí
- b) Zvyšování všeobecného povědomí o otázce práv dětí u dospělých
- c) Vytváření příležitostí pro děti a mladé lidi účastnit se rozhodování o záležitostech, které se jich týkají a které je ovlivňují
- d) Vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi ze znevýhodněného sociálního prostředí
- e) Vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi se zdravotním postižením
- f) Podpora pozitivního rodičovství
- g) Prevence chudoby
- h) Vytvoření a zpřístupnění služeb a podpory rodinám a dětem
- i) Podpora náhradní rodinné péče

⁸³ MPSV ČR. *Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie* [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf

- j) Rozvinutí alternativ péče o ohrožené děti a deinstitucionalizace péče
- k) Procesy ochrany a podpory prosperity dětí
- l) Sjednocení systému
- m) Nastavení legislativních podmínek k zabezpečení pozitivních přínosů a zajištění potřeb dětí a mladých lidí, vytvoření komplexní právní úpravy péče o ohrožené děti a podpory rodin
- n) Transparentní financování systému
- o) Sběr dat a jednotný informační systém
- p) Kvalita práce, vzdělávání a standardy.⁸⁴

II.

⁸⁴ MPSV ČR. *Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie* [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Iveta Nácovská

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: Prezenční

Název práce: Mezinárodněprávní ochrana dětí

Rok: 2016

Počet stran textu: 48

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 11

Vedoucí práce: Mgr. Eva Přívracká